

PITANJA I ODGOVORI

UREA ILI UREJA?

Sveučilišni profesor A. Lutkić iz Zagreba poslao nam je opširno pitanje koje već u sebi sadrži i sam odgovor:

„Čitam vaš časopis, pretplaćen sam na nj, i imam veliku korist od toga što saznam jer pišem i javno nastupam. Hvala vam, dakle, za vaš trud.

Povod da vam pišem riječ je *urea* koja je naziv iz područja biokemije, a biokemiju ja predajem studentima veterine. Iako postoje i sinonimi za ovu riječ (mokračevina i karbamid), ipak je *urea* najčešće u upotrebi. Klaić u svom Rječniku navodi da je to latinska riječ te daje oblik *urea*. Lektor prijevoda biokemijskog udžbenika od Karlsona također ima istu riječ i njene oblike *uree*, *urei*, *ureu* i *ureom*. Pravopis, pak, predviđa umetanje jednog *j* pa bi, prema tome, trebalo pisati *ureja*. Pokojni profesor beogradskog Veterinarskog fakulteta Božidar Nikolić u svom biokemijskom udžbeniku pisao je *ureja*, a tim se udžbenikom i moji studenti koriste.

Pitao sam svoje kolege što misle o riječi *urea* i tražio da mi dadnu primjere za riječi na *-ea*. Sve što sam dobio bila su imena *Andrea*, *Dorotea*, *Gea* i *Tea* te nazivi *Nivea* i *Solea*. To me ni u jednom pogledu nije zadovoljilo pa sam počeo prikupljati riječi na *-eja*. Te vam riječi navodim i molim da mi odgovorite na pitanje da li je oblik *ureja* pristaliji od oblika *urea*.”

U prilogu su bile ove riječi:

aleja, *alineja*, *apneja*, *apogeja*, *aposiopeja*, *asambleja*, *aureja*, *azaleja*, *blasteja*, *brakteja*, *dijareja*, *dijatomeja*, *dioskoreja*, *dispneja*, *dražeja*, *eja*, *epopeja*, *farmakopeja*, *gastreja*, *gonoreja*, *haraceja*, *heveja*, *ideja*, *kakteja*, *koreja*, *korneja*, *livreja*, *matineja*, *meja*, *mošeja*, *nauzeja*, *odiseja*,

onomatopeja, *orhideja*, *paratireoideja*, *rodoficeja*, *seboreja*, *soareja*, *spirilaceja*, *tahipneja*, *teja*, *tireoideja*, *traheja*, *tranšeja*, *turneja*, *veja*, – *Aheja*, *Ahileja*, *Akvileja*, *Amadeja*, *Anteja*, *Boreja*, *Doroteja*, *Dulsi-neja*, *Eneja*, *Eriteja*, *Eritreja*, *Eubeja*, *Filisteja*, *Freja*, *Galateja*, *Geja*, *Gvineja*, *Herakleja*, *Higijeja*, *Hiperboreja*, *Judeja*, *Kareja*, *Kasiopeja*, *Koreja*, *Koroneja*, *Kreja*, *Krimeja*, *Leukoteja*, *Medeja*, *Medveja*, *Meja*, *Moreja*, *Nereja*, *Ohreja*, *Panageja*, *Pangeja*, *Pentestileja*, *Piskopeja*, *Reja*, *Teja*, *Vandeja*.

Profesor Lutkić očito se poziva na t. 46i) i t. 155e) novosadskoga pravopisa u kojima se kaže da se između *e-a* na kraju stranih riječi u nominativu umeće *j*, potvrđuje to brojnim primjerima koje je skupio i odatle jasno proizlazi da treba govoriti i pisati *ureja*, *ureje*, *ureji*...

U rječniku istoga pravopisa nema riječi *ure(j)a*, ali tamo nalazimo *area*, koja bi mogla biti opravdanje za lik *urea*, pogotovu što riječ *area* u tom liku upotrebljavaju i lingvisti, ako ne upotrebljavaju *areal*. Međutim, *area* taj lik ima i u latinskom jeziku (*urea* je grčkoga podrijetla) pa se *area* može smatrati tudicom (neprikladnom posuđenicom kao *buffet*), koja se upotrebljava u originalnom liku i kad se počela češće upotrebljavati, tj. nikada nije postala prava posuđenica. Da bi se kao posuđenica (prilagođenica) trebala govoriti i pisati *areja*, u to nema sumnje.

Ovdje je dobro napomenuti da sada ne moramo mučno skupljati primjere za riječi koje se podudaraju svojim završetkom jer imamo Matešićev Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen u kojem se riječi nabrajaju abecedom po svom završetku. Dovoljno je samo pogledati u nj. U njemu nalazimo 70 stranih riječi

sa završetkom *-eja* a samo četiri na *-ea*: *miscelânea, heterogênea, área* i *têa*. Od njih prve dvije i ne dolaze u pitanje jer se izdvajaju množinskim značenjem s.r., riječ *area* već smo spomenuli, a isto vrijedi za rijetku talijansku riječ *tea* (neka

vrsta ruže). U prilagođenu obliku i ona treba biti *teja*.

Imena koja se spominju idu prema drugim pravilima, često pomodnim i komercijalnim.

Stjepan Babić

POZNAJEMO LI SVOJ JEZIK?

ODAKLE SVEZA PRIJEKI POSAO

Svatko je od nas čitao ili slušao, možda i sam upotrijebio, svezu *prijeki* (*preči* ili *najpreči*) *posao*. Usp. „Da bi se u ovome, za svako društvo ljudsko *najprečem* *poslu*, postavila kakva uredba” (Broz-Ivekovićev Rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb, 1901). Ta je sveza sadržana i u rečenici J. Kozarca: „Imam ja *prečega* *posla*” (citat iz Rječnika MS s. v. prek). Tu ili sličnu rečenicu mogli bismo svi ovjeriti kao svakidašnjju, kao svoju.

O uzorima sveze *prijeki* (*preči*, *najpreči*) *posao* možemo reći ovo: ta sveza ima oslonac u svezi *prijeki* (*preči*, *najpreči*) *put*, kao u Broz-Ivekovićevim primjerima: „Od jednoga kraja do drugoga one međe *prijekim* *putem* ima oko četiri dana hoda”. „Uz barjake ostanu samo oni, koji nijesu *prečega* *puta* imali svojoj kući”.

Prijeki (*preči*, *najpreči*) *put* to je, kao što je poznato, najkraći put, put s najmanje zaobilazaka ili zavijutaka, prema tomu put koji se može najbrže prevaliti; to je put nazvan i *prečac* (usp. Dončevićev primjer: „Trčao je *prečacem* preko nepokošenih livada”).

U toj je dakle svezi (*prijeki* *put*) pridjev *prijek(i)* upotrijebljen u svojem prvom, temeljnom značenju 'najkraći među dvije točke'. Značenje se dalje moglo i širiti i sužavati, odnosno specificirati. Kao što

nas poučava Akademijin rječnik (AR) „s pojmom kratkoće stoji u svezi pojam brzine, jer što je kratko, brže se prijede nego što je dugo”. Prema tomu, *prijeki* (*preči*, *najpreči*) *posao* onaj je posao koji je između svih poslova najhitniji, kao „najbrži”, koga se treba najbrže prihvatiti, kao što se *prijeki* *put* može najbrže prijeći.

Razvoj značenja pridjeva *prijek(i)* tekao je i dalje. Kako kaže AR, „s pojmom brzine srodan je pojam naglosti, nenadanosti, također pojam nemilosti, ljutine, žestine i zloće u moralnom smislu”. Otuda i mnogobrojne druge sveze pridjeva *prijek(i)* s raznim imenicama koje (sveze) izriču svojstvo pojma izraženog imenicom sadržano u pridjevu *prijek(i)* iskorištenom u jednom od njegovih dosta razvedenih značenja. Usp., između ostalih, i ove primjere:

- *prijeki* *čovjek* 'čovjek nemio, nemilosrdan, nemilostiv, ljut, zao, žestok, okrutan, strašan ...';
- *prijeka* *narav* 'žestoka, otesita, strašna narav';
- *prijeki* *lijek*, 'lijek koji djeluje naprečac, tj. naglo, odmah';
- *prijeka* *potreba* 'golema, skrajnja potreba';
- *prijeka* *smrt* 'okrutna, strašna smrt';
- *prijeka* *sreća* 'zla sreća';
- *prijeki* *sud* 'sud koji sudi naprečac'